

Չե՛մ բզաւ ես այսօր ո՛չ վիտ ոչ բախի՞ծ:
Գոցած եմ դռներն ողջ իմ հրազներուն,
Ու ա՛լ չեմ փայփայեր ձեր կարօսն անբի՞ծ:
— Ո՛վ պիտի ձեզ լրտէ այս չա՛ր օրերուն:

Եւ ես ձեզ իմ սրտիս ծաղիկներով հեզ
Գուռեցի ցնեութեամբ, պաշտեցի՝ մինչեւ:
Ամեն օր քիչ առ քիչ, նոխազ մը որպէս,
Կեանքս զոնք քիչ ձեր խորանին առջեւ:

Բարձրաբերձ լեռներու քովովն երկիւղած
Ու կանանչ անտառի նրաւեովն անհաս
Լեցուցիկ հողիս կոյս բոցով մ'առեղծուած,
Ու իջան մի առ մի բիւր խոհեր վրա:

Ի՛նչ տրիք դուք, սաղայն, ձեր ցոլով ժպտուն,
Սրտիս մեջ դրած բոց կարօս մ'առ յաւես:
Հեռացե՛ք, հեռացե՛ք, մայր ու անտուն,
Ա՛լ բոլե՛ք ինձ միմաի իմ հոգեբուս հես:

Մամիրօյ

ՅՈՎ.Լ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

ԶԸՐԻԻԿ ⁽¹⁾

ՔՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊ

Ջրբրիկ՝ մեծ մարդու մը տղայ կ'ըլ-
լայ: Հայրը կը դնէ վարժատուն՝ կը կար-
դացնէ: Աւուր մ'էկին՝ Բնավշ-խաթուն,
կուգայ Ջրբրիկն երազը, մասնինքը իրա-
րու հետ կը փոխեն. հետ-լուսուն կ'ելնէ
վեր, քանի՛ որ իր վարժապետն անոր դաս
կուտայ՝ Ջրբրիկ չի սովորիր, խող կ'ըսէ:

Վարժապետը կ'երթայ Ջրբրիկի հօրը
կ'ըսէ, — Ես քա՛նի որ անոր դաս կուտամ՝
անիկ խող կ'ըսէ: Անիկ խենթեցեր է. սի-
րահար է՝ ինչ է...:

Հայրը կ'ըսէ, — Հիմա ամառ է, թող

ելնէ դուրս՝ ման գայ, մինչեւ աշուն՝ հօր
դայ հօտի իր գամին:

Ջրբրիկ կ'ելնէ դուրս, թէ օր մը՝ թէ
երկուք կը մնայ, մէկ օր կըսէ, — Ես պիտի
երթամ աշնին տեղ:

Հնկերնքը կ'ըսեն, — Մենք ալ պիտի
գանք քեզ հետ:

Կ'ըսէ, — Չէ, ես միմաի պիտի եր-
թամ:

Օր մը երկու կ'երթայ՝ հաց չ'ունենար
հետը, կ'անօթենայ, կ'ըսէ, — Երանի թէ
հաց մ'ըլլար՝ ես ուտէի, ու ջուր մ'ըլլար՝
ես խմէի, յետոյ մ'եննէի...:

Կ'երթայ..., մէկ տար մը գէ՛մ կու-
գայ, տա՛նի կտիր մը (հօտ) ոչխար աղ-
տեղ կ'արածայ, հովիւը քովը:

Կ'ըսէ, — Հովիւ, հովիւ ըսածդ վա՛նքի
պէս է, հացտուր է: Աստծո՛ւ սիրոյն ըլլայ,
ուտե՛լ մը խմե՛լ մը կա՛յ ըստեղ, ես քաղ-
ցեր եմ:

Հովիւը թէ, — Հա՛, Աստծու շնորհիւ
ու Արարու Ամիրին, Բնավշ-խաթունը ի՛նչ

(1) Այս սրտառուչ հեքիաթավէպը գրի
առած եմ 1907ին վրանայ մէջ, կառկարի բա-
բառով: Բնավշ-խաթունի Օրօրը («Կայրուր»)՝
կը դնեմ շայտին Թարգմանութեամբ միայն
իսկ հեքիաթին կամխքը կուտամ աշխարհաբա-
րով, որովհետեւ գուտ գաւառական լեզուն
գիւրաւ չ'պիտի հասկցուի ընթերցողներէս:
Բնագիրը կը տպուի Ազգագրական հաստի
մը մէջ:

ընես ունի: Ուզես՝ քեզ տարի մըն ալ կ'խընամեմ...:

Ջրբրիկ կ'ըսէ, — Արարու Ամիրէն ես գիտեմ որ Արարու Ամիրա է, Բնավշ-կանը մ'ի՛նչ է...:

Կ'ըսէ, — Բնավշ-կանը մ'անոր աղջիկն է: Մէկ Ջրբրիկ կ'ըսեն, գիշերով տեսեր՝ վերան սիրահարուեր է, այնպէ՛ս զարնուեր է որ՝ զ'նէ տուած են էրկան, անոր մ'անչ մ'ը եղեր է, անոր սիրոյն՝ գաւկէն անուեն ալ գրեր է Ջրբրիկ...:

Կ'ըսէ, — Հովիւ ակապէր, ես քեզի բան մ'ըսեմ՝ դուն իմ խօսքը կրնա՛ս սրահես, մարդո՛ւ չարամես...:

Կ'ըսէ, — Հա՛, Աստուած մեր վրայ ըլլայ, որ թո՛ւ մարդու բան չեմ՝ ըսեր:

Կ'ըսէ, — Ջրբրիկ ե՛ս եմ... ես ինչպէ՛ս սիրտի գանի տեսնեմ...:

Կ'ըսէ, — Հիմա կուգամ՝ բէր (մտկադատեղ), հալւափախուինք, դուն եղիր հովիւ՝ նստիր բէրքար, անիկ կուգայ քու աջ թեւին կը նստի, դու Բեթով իրիշկէ՛, գիտէ՛: Անոնք կ'եղնեն կ'երթան՝ ես նո՛ր կուգամ իմ՝ ոչխարի քով:

Ջրբրիկ կ'եղնէ իր հալտը կը հանէ կուտայ հովիւին, անորը կը հազնի, թաղիսը (գաբանակ) կը կործէ գլուխը, իր քիթ-բերանը կը կապէ՛ կը նստի բէրքարին վերայ:

Բնավշ-կաթուն իր ընկերուհիներովը անդիէն եկաւ, եկաւ անոր կշտին նստաւ՝ բէրի գլուխը:

Ջրբրիկ ինչ իրիշկեց տեսաւ՝ խելքը գլխէն դնաց... ստերջ (անծին) մարի մը գինք զարկաւ անոր սրտին, անիկ քարին վրայ շուռ գաւաւ, անոր խէնջարի բուռը ջալանիւ էր, անոր ջալանիւի շառուէլքը զարկաւ Բնավշ-կաթունի կաթին մէջ, Բնավշ-կաթուն իրիշկեց Ջրբրիկի կողմը՝ ինքն ալ շրջկրտաւ...:

Բէրը ելաւ (գիւղ դարձաւ), Բնաշ-կաթուն իր ընկերներուն ըսաւ, — Դուք գացէ՛ք, ես նայիմ իմ հօր ոչխարները, մաքիներն ու գառները տեսնեմ՝ լմա՛ն է ու լմա՛ն չէ՛, յետոյ կուգամ...:

Ընկերներն ըսին, — Չէ՛, մենք ալ կը մնանք քեզ հետ, միատեղ կ'երթանք:

Բէրւորները գացին, անոնք երկուքը, Ջրբրիկ ու Բնավշ-կաթունը մէկգմէկ գըրկեցին ալգտեղ, ո՛ւլ ու չը չը մնաց անոնց վրայ...:

Հովիւն ելաւ իրիշկաց՝ ինչ երկուքն ալգտեղ պառկած են, ու ոչխարը մնացեր է անօթի՝ բէրին վրայ, վաղեց եկաւ ըսաւ, — Աստուած ձեր առնն տըրէ՛, , , , դուք ալգի՛նչ է կ'ընէիք... ոչխարն անօթի հատաւ, բէրւորներն ալ եկան ձեր վրայ, դուք ամօթով կըսք...:

Բնավշ-կաթուն ըսաւ, — Ապա ի՛նչ ընենք...: Ջրբրիկ թող ըլլայ հիւանդ՝ պառկի հոտ, ու դուն եղիր հովիւ՝ ինկիր մէջ ոչխարին: Քու ընկերներ երբ կուգան՝ դուն բարկացիր իրենց վրայ...:

Ջրբրիկ եղաւ հիւանդ, թաղիքը քաշեց վրան, պառկեցաւ հոն: Ու Բնավշ-կաթուն ելաւ մահալը բանեց ձեռքը՝ ընկաւ մէջ ոչխարին:

Բէրւորները երբ եկան՝ Բնավշ-կաթուն ըսաւ, — Հէ՛յ, անդգամներ, առատէ մ'ինչեւ հիմա ես հազար ոչխար կ'արածամ, դուք չէք ըսեր՝ նայինք անիկ ի՛նչ եղաւ, է՛ր չեկաւ... ու ձեր հովիւը հիւանդ է՝ կը մեռնի...:

Բէրւորներն ըսին, — Յիվի՛ կ'ընենք քեզմէ. չէ՛ դուն ըսիր՝ Գացէ՛ք...:

Ըսաւ, — Ես ըսի Գացէ՛ք՝ շուռ դարձէ՛ք... երբ ես յամեցայ թող դուք շուռ գառնայի՛ք...: Վնաս չունի, լուր տուէք իմ հօր՝ թող իր ձին թամբէ՛՝ զրկէ գայ ալգտեղ, ես հովիւը հեծցնեմ՝ տանիմ՝ դընեմ իմ վրանիս տակ, գեղ մը տամ՝ Ժրի՛, յետոյ ելնէ գայ իր ոչխարներուն տուջ:

Լուր տուին իր հօրը, ձին թամբեց զորկեց Բնավշ-կաթունին, Ջրբրիկը հեծցուց ձիուն վրայ, տաբաւ դրաւ իր վրանին տակ: Իր աղուն անունն ալ Ջրբրիկ է ու անո՛րն ալ: Այլեւս հա՛յրուհի (օրօ՛ր) կ'ըսէ եւ օրօրը կ'օրօրէ Բնավշ-կաթուն օրրեղովը իր միտքը Ջրբրիկին հասկցնելով, —

Այս գիշերը գիշեր է, անձրեւ գիշեր է,
Հօտը եկաւ տուներու կուշար նստաւ,
Այս գիշեր՝ իմ կարիճ Ջրբրիկիս ընթրիքը
իր ետրոջ վրայ ինկաւ:

Հա՛յ օրօր օրօր, իմ Ջրբրիկ օրօր,
Հայ օրօր օրօր, իմ անուշ օրօր:

Իմ Ջրբրիկ՝ Ամիրի տղայ է,
Անոր խէնչարի բուռը զավանիւր է,
Անոր շողն ինկեր է մէջ կաթի ամանին,
Հա՛յ օրօր, հա՛յ օրօր, իմ Ջրբրիկ օրօր,
Հայ օրօր օրօր, իմ քաղցրիկ օրօր:

Մինչեւ ե՛րբ դու պիտի հովիւ մնաս,
Գիշերու ցերեկ սարերը մնաս,
Բընավշ-կաթունը բէրար ըլլայ...
Հա՛յ օրօր, օրօր, իմ Ջրբրիկ օրօր,
Հա՛յ օրօր օրօր, իմ աղուս օրօր:

Այս օր օրօրացը պիտի օրօրեմ,
Իմ սրտի ետքերը պիտի թափեմ,
Գիշերս իմ աղեկս կուշա պիտի ծծեցնեմ:
Հայ օրօր օրօր, իմ Ջրբրիկ օրօր,
Հայ օրօր, օրօր, իմ գոհար օրօր:

Օրօրացի փայտը գըլթորի փայտ է,
Պիտի շարժեմ պիտի երգեմ, հա՛յսէ՛,
Վա՛յ, Աստուածն այս տղի մեղքն իմ վզէն
չուզէ:
Հայ օրօր օրօր, իմ Ջրբրիկ օրօր,
Հայ օրօր օրօր, իմ անուշ օրօր:

Ջրբրիկօ, ե՛լ ու ձիւնքը բե՛ր,
Թամբէ՛, կապերը պնդեցո՛ւր,
Բընավշ-կանրմն ա՛ն ու փախցո՛ւր,
Հա՛յ օրօր օրօր:

Ջրբրիկ եկա՛ ձիւնք թամբեց,
Կապ ու չուանները պնդեց,
Բնավշ-կաթուն իր գործը շտկեց,
Հա՛յ օրօր օրօր:

Իմ Ջրբրիկօ, քեզի՛ մաստաղ ըլլամ,
Ես լաւ ձի ունեմ՝ թռչունի՛ ցեղէ,
Ե՛լ Բնավշ-կաթուն փախցուր՝ ա՛ն տար
ուրիշ երկիր:

Հա՛յ օրօր օրօր, օրօրիկ օրօր,
Հայ օրօր օրօր, իմ Ջրբրիկ, օրօր:

Օրօրացի փայտը՝ բաւաւն է
Իմ Ջրբրիկը գեռ մանուկ է,
(Ափսո՛ս, հարի՛ւր հեղ ափսոս)
Գիշերս իմ աղուսը Ջրբրիկը մնաց անտառինք,
Հա՛յ օրօր, օրօր, օրօրիկ օրօր: Են.

Իմ Ջրբրիկը տղայ է գեռ,
Ձայգ-քաղցր ստինքները կը հեծե՛ն կը հեծե՛ն
Գիշերս իմ կարիճ Ջրբրիկը մնաց անընկեր:

Գիշերս գիշեր է, լուսնակ գիշեր է,
Բընավշ-կաթունի ծիծը՝ մէկն ոսկի՛ է,
մէկն արծաթ է,
(Ափսո՛ս, հարի՛ւր հեղ ափսոս)
Գիշերս՝ իմ Ջրբրիկը մնաց անընթրիս,
Հայ օրօր, օրօր են:

Իմ Ջրբրիկը կռունկ-Հաւք է,
Թր՛ն տուեր՝ գացեր է Մուշի-Գաշար,
Պագն է անուշցեր օրօրացի վերեւը:
Հայ օրօր օրօր են.

Ջրբրիկ առաւ Բնավշ-կաթունը փա-
խաւ:

Ճամբան իր տղան մաքէն չէր ելներ,
«Հա՛յրուր!» կ'ըսէր ու կ'երթային...:

Բնավշ-կաթունի էրիկը իմանալուն
պէտ՝ կ'անէ իր զօրքը՝ կ'իյնայ ետեւերէն,
իր ձին քանց Ջրբրիկի ձին աղէ՛կ կ'ըլլայ՝
կը հասնի փախչողներուն, կ'ըսէ.—

— Եթէ իմ կնիկը իր կամքովն է
եկեր՝ քեզի բարո՛վ ըլլայ, ինձի պէտք չէ,
Ջրբրիկ..., թէ դու բանի ես բերեր՝ դուն
իմ ձեռքէն չես պրծիր, քեզ կ'սպանեմ...:

Կնիկը կ'ըսէ թէ.— Յիրա՛ւի, ես երա-
զով տեսեր եմ, իմ սրտով սիրեր եմ, իմ
կամքովն կ'երթամ Ջրբրիկի հետ...:

Կ'ըսէ.— Որ աղպէս է՝ բարո՛վ չա-
յելէք մէկգովէկ...:

Եւ իր զօրքը կը քաշէ՝ կը դառնայ ետ:

Փարիզ

Զիթոնի